

Suomen ja Norjan rajankäynti

Pekka Tätilä

Suomen ja Norjan välisen valtakunnanrajan pituus on 736 km. Sillä sijaitsee Suomen korkeimmalle kohoava tunturi, Halti, 1 324 metriä. Myös Euroopan unionin pohjoisin piste on tällä rajalla. Raja käydään 25 vuoden välein ja vuoden 2000 rajankäynnin tulokset ovat tulleet voimaan helmikuun 2003 alussa.

Venäjän ja Ruotsi-Norjan välisen julistuksen (1847) mukaisesti Suomen ja Norjan välisellä valtakunnanrajalla on suoritettava rajankäynti joka 25. vuosi. Maiden välillä on siten suoritettu rajankäynti vuosina 1871, 1896–97, 1925, 1950, 1975–76 ja nyt kyseessä oleva vuoden 2000 rajankäynti.

Suomen ja Norjan välinen valtakunnanraja on 736 km pitkä. Yli kolmasosa rajasta eli 294 km seuraa Tenon vesistöä joen syväväylää ja loppu 442 km on maarajaa. Maarajan läntinen osuus Suomen, Norjan ja Ruotsin kolmen valtakunnan pyykiltä jokirajan alkuun on 291 km pitkä ja itäinen osuus viimeisestä syväväylän pisteestä Suomen, Norjan ja Venäjän kolmen valtakunnan pyykille Muotkavaaralle on 151 km:n pituinen.

Valtuuskunnat vanhan maarajan ja uuden syväväylän kävijöinä

Kummassakin maassa asetettiin vuonna 1999 rajankäyntiä suorittamaan valtuuskunta. Tasavallan presidentti asetti Suomen valtuuskunnan puheenjohtajaksi pääjohtaja **Jarmo Ratian** ja jäseniksi maanmittausneuvos **Risto Nuuroksen**, yli-insinööri **Pekka Tätilän** – kaikki kolme Maanmittauslaitoksesta – sekä kenraalimajuri **Matti Sandqvistin** Rajavartiolaikoksesta. Norjassa ulkoasiainministeriö nimitti kolme Karttalaitoksen edustajaa valtuuskuntaan: pääjohtaja **Knut Ole Flåthenin** rajaylikomissaariksi, osastonjohtaja **Anders Evangerin** rajakomissaariksi ja yli-insinööri **Trond Olav Vassdalin** sihteeriksi. Rajakomissaarina on toiminut osastonjohtaja **John R.**

**Valtakunnanrajan
GPS-mittaus käynnissä
Lapin kesässä
15.6.2000.**

Suomen, Norjan ja Venäjän rajat kohtaavat, on edelleen määriteltävä vuosien 1751 ja 1826 rajasopimusten mukaisesti.”

Edelleen todetaan, että ”rajapyykkien ja rajaviittojen koordinaatit määritetään UTM Euref89-järjestelmässä”.

Rajasta vesistössä todetaan seuraavaa: ”Tenossa ja sen sivujoissa tulee rajan seurata virtaavan joen syväväylää ja joen muodostamien järvien keskiviivaa lukuun ottamatta niitä kohtia, joista toisin sovitaan Suomen ja Norjan rajankäyntivaltuuskunnan kesken. Jos syväväylän paikka ei muutoin ole ilmeinen sellaisissa kohdissa, joissa sillä katsotaan olevan merkitystä, tulee syväväylä määrittää luotaamalla”.

”Vaikka rajan kulku Teno-vesistössä yleensä perustetaan syväväyläperiaatteen, ei tätä tule soveltaa joustamattomasti niissä tapauksissa, joissa vähäiset syväväylän muutokset johtaisivat suhteettoman suuriin taloudellisiin ja käytännöllisiin seuraamuksiin.”

Rajankäynnissä koordinaatit ja kartat EUREFiin

Pääosin työt maarajoilla tehtiin vuonna 1999. Syväväylän tulkinnan tarkastus ja luotaukset Tenon vesistöllä suoritettiin

kesällä 2001. Kummallakin maalla on ollut työalueena sama lohko, josta ne ovat vastanneet jo viime rajankäynnin jälkeen hoitosopimuksen mukaisesti, Suomelle läntinen ja Norjalle itäinen lohko. Tenon vesistön osalta suoritettiin tehtävät yhdessä.

Suomen työlohkolla Ruotsin vastaiselta kolmen valtakunnan pyykiltä jokirajan alkuun on rajamerkkien kunnostuksen ja maalaus- sekä raja-aukon raivauksen suorittanut Rajavartiolaituksen henkilöstö ja mittaukset Suomen Maanmittauslaitoksen henkilöstö. Norjan työlohkolla Nuorgamista Venäjän vastaiselle kolmen valtakunnan pyykille on työt tehty Norjan Karttalaitoksen henkilöstön toimesta.

Rajankäynnin valmistelun yhteydessä päätettiin, että Norjan työlohkolle rakennetaan yksi uusi rajamerkki selvittämään rajan kulkua, ja että yksi rajamerkki siirretään rajalinjalla kauemmaksi tulvivasta joesta. Suomen työlohkolla päätettiin vahvistaa betonilla Suomen korkeimmalla tunturilla Haltilla olevaa rajamerkkiä. Raja on nyt merkitty yhteensä 209 rajamerkillä ja niiden välinen keskimääräinen etäisyys on 2,1 km.

Ohjeiden mukaisesti kaikki rajamerkit on määritetty geodeettisesti UTM Eu-

välisen valtakunnanrajan

H. Naustdal vuodesta 2000 alkaen. Rajankäynnin käytännön suoritukseen ja dokumentointiin on molemmissa maissa osallistunut myös muita asiantuntijoita.

Valtuuskunnille on vahvistettu samansisältöiset ohjeet, Suomen ulkoasiainministeriö huhtikuussa 1999 ja Norjan ulkoasiainministeriö maaliskuussa 2000.

Ohjeiden mukaan ”rajankäynnissä tulee vahvistaa rajan kulku maastossa ja huolehtia erityisesti rajan merkitsemisestä ja määrittämisestä asianmukaisella ja yksiselitteisellä tavalla”.

Rajankäynnin perusteista on ohjeissa todettu edelleen seuraavaa:

”Raja kolmen valtakunnan pyykistä Koltajärven, missä Suomen, Norjan ja Ruotsin rajat kohtaavat, kolmen valtakunnan pyykkiin Muotkavaaralla, missä

Valtuuskunnat kolmen valtakunnan pyykin tarkastuksessa, vasemmalta Stefan Gustafsson (Ruotsi), Trond Olav Vassdal, Matti Sandqvist, Pekka Tätilä, Jarmo Ratia, Knut Ole Flåthen, John H. R. Naustdal ja Risto Nuuros.

ref89-järjestelmässä ja rajamerkkien sijainti on varmennettu merkkien läheisyyteen asetetuilla pulteilla. Kaikki rajamerkit on myös maalattu yläosaltaan keltaisiksi. Raja-aukko on raivattu puhtaaksi korkeakasvuista puustosta viiden metrin leveydeltä. Pääosin raja sijaitsee matalakasvuisessa maastossa.

Rajasta on laadittu ortokartat eli ilmakuvapohjaiset mittatarkat kartat – yhteensä kartasto käsittää 37 karttalehteä. Kartat ovat maarajojen osalta 1:50 000- ja vesistörajan osalta 1:20 000 -mittakaavaisia. Kartoista on tehty sekä paperi- että digitaaliset versiot. Tarkemmin kartaston laatimista on selostettu *Maankäytön* numerossa 3/2002.

Valtakunnanraja seuraa syväväylää Tenon vesistöissä

Yhteinen esitys Tenon vesistön valtakunnan rajaksi laadittiin seuraavasti. Ensimmäisessä vaiheessa kummankin valtuuskunnan edustajat yhdessä tulkit-

sivat rajan kulun digitaalisilta ortokartoilta. Molemmat valtuuskunnat vahvistivat yhteisesti tulkinnan perusteet. Ennen rajankäynnin lopputarkastusta syvyyttulkinnat tarkastettiin koko vesistöosuudella helikopterikuljetusta apuna käyttäen. Lisäksi suoritettiin yhdeksässä tulkinnan kannalta epävarmassa paikassa luotaukset. Näillä tarkastuksilla ja luotauksilla varmistettiin lopullisesti käytettyjen tulkinta-avainten ja tulkinnan oikeellisuus. Rajan sijainti on yksikäsitteisesti määritelty koordinaattipistein ja esitetty ortokartoilla, jotka on laadittu yhtenäisessä yleiseurooppalaisessa koordinaattijärjestelmässä.

Valtuuskunnat totesivat, että syväväylän sijainti Tenon vesistön eräillä osilla muuttuu jatkuvasti. Esitys rajan kulusta perustuu syväväylään, joka on tullut heinäkuun lopussa vuonna 2000 otetuilta ortoilmakuvilta, ja joka on tarkastettu myöhemmin maastotulkinnalla ja luotauksilla.

Valtakunnanrajakin kaipaa jatkuvaa hoitoa

Säännönmukaisista rajankäynneistä annetun julistuksen (1847) mukaisesti seuraava rajankäynti suoritetaan vuonna 2025.

Vaikka 25 vuoden väli yleisille rajankäynneille on monessa suhteessa sopiva, valtuuskunnat ovat olleet yksimielisiä siitä, että väliaikanakin tarvitaan tiettyjä toimenpiteitä rajan kulun ja merkinnän pitämiseksi selvänä ja yksikäsitteisenä. Tällaisia tehtäviä tarvitaan teknisten tehtävien yhteydessä. Näitä voivat olla vesistöjärjestelyt, tienrakennus ja vastaavat rajan varressa tehtävät tai rajan poikki ulottuvat hankkeet. Kokemus on myös osoittanut, että raja-aukon ja rajamerkkien kunto menee huonoksi 25 vuodessa.

Tenon vesistöissä raja seuraa syväväylää kuten edellä on todettu. Raja on tarkoitettu olemaan voimassa seuraavaan rajankäyntiin vuoteen 2025 asti sellaisena kuin se on määritetty vuoden 2000 rajankäynnissä. Teknisten töiden tai luonnon aiheuttamana voi syväväylän kulku kuitenkin muuttua oleellisestikin nyt määritetystä sijainnistaan. Tällöin voi olla tarpeen suorittaa tiettyjä tehtäviä rajan kulun selventämiseksi.

Edellä esitetyistä syistä on perusteltua, että rajankäyntien välillä on olemassa pysyvä organisaatio hoitamaan näitä tehtäviä. Rajankäyntivaltuuskunnat ovat siksi esittäneet Suomen ja Norjan välille solmittavaksi sopimusta rajanhoidosta

siten, että sopimus olisi automaattisesti voimassa varsinaisten rajankäyntien välillä. Loppuasiakirjoihin on liitetty valtuuskuntien yhteinen ehdotus tällaisen sopimuksen tekstiksi.

Raja määritetty 25 vuodeksi

Valtuuskunnat allekirjoittivat raja-asiakirjat Oslossa 18. joulukuuta 2001.

Raja-asiakirjat ovat:

1. Rajapöytäkirja (suomen kielellä)
2. Grenseprotokoll (norjan kielellä)
3. Rajamerkkipöytäkirjat
4. Rajakartat, 37 lehteä.

Samat raja-asiakirjat on tallennettu myös digitaalisena CD-levylle.

Rajapöytäkirja sisältää loppukokouksen pöytäkirjan lisäksi rajasopimukset, kuvauksen aikaisemmista rajankäynneistä ja seikkaperäisen selvityksen rajankäynnistä 2000.

Rajamerkkipöytäkirjat sisältävät kuvauksen kaikista rajamerkeistä. Yksittäisessä pöytäkirjassa on rajamerkin koordinaatit, etäisyydet viereisiin rajamerkeihin, piirros sydänkiven merkinnöistä, asemapiirros varamerkeistä ja muuta rajamerkkikohtaista tietoa.

Rajakartat osoittavat rajalinjan, rajamerkit numeroineen ja rajaviivat. Lisäksi kartoilla on esitetty poroaita, korkeuskäyrät ja nimistö. Pohjana on ortoilmakuva. Kartat ovat maarajalta 1:50 000- ja vesistörajalta 1:20 000 -mittakaavassa.

Uusi raja voimaan helmikuun 2003 alussa

Rajankäyntivaltuuskuntien yksimielinen esitys on hyväksytty erikseen kummankin maan valtioelimissä, Suomessa eduskunnassa ja Norjassa maan hallituksessa. Maiden välinen lopullinen sopimus vahvistettiin näiden toimien jälkeen noottien vaihdolla ja raja on voimassa rajankäynnin tulosten mukaisena 1. helmikuuta 2003 alkaen aina seuraavaan säännönmukaiseen rajankäyntiin vuoteen 2025 asti. Suomessa rajankäynnin voimaannpano on julkistettu tasavallan presidentin asetuksella (SopS 3/2003).

Kirjoittaja on yli-insinööri Maanmittauslaitoksen Kehittämiskeskuksessa ja vastaa muun muassa valtakunnanrajankäynteihin liittyvistä tehtävistä. Sähköposti pekka.tatila@maanmittauslaitos.fi.

Kuninkaan kiven kaiverrukset Tenon varressa.